Аннотация к рабочей программе по кабардинскому языку для 10-11 кл.

10-нэ классым адыгэбзэмк1э зэрыщылажьэ программэр зэхэлъхьащ , Урысей Федерацэм, Къэбэрдей_Балъкъэр Республикэм ц1ыхубэм щ1эныгъэ егъэгъуэтынымк1э къыщта Законхэмрэ концепцэхэмрэ япкъ итк1э.

Епщ1анэ классым адыгэбзэр щегъэджыным мураду къигъэувыр:

- фонетикэм, грамматикэм, пэжырытхэм ехьэл1ауэ яджахэр къызэщ1экъуэжын, къэпщытэжын.
- изложенэ, сочиненэ щытык1э и1эу тхынымк1э я1э есэныгъэм хэгъэхъуэн ;
- пэжырытхэм теухуауэ я1э есэныгъэр егъэф1эк1уэн.

Епщ1анэ классым адыгэбзэр щегъэджыным къалэну къегъэув:

- адыгэбзэ грамматикэм и бзэщ1эныгъэм щыщ 1ыхьэхэм теухуауэ я1э щ1эныгъэр нэхъ куу щ1ын;
- еджак1уэхэм я бзэр шэрыуэу, я гупсысэр жьэры1уатэуи тхыгъэк1и къызэра1уэтэфын зэф1эк1 егъэгъуэтын;
- бзэм и къулеягъым гулъытэ хуэщ1ыным егъэсэн ик1и а къулеягъыр зэгъэгъуэтыным хущ1экъун
- ц1ыхугъэм, гущ1эгъулыныгъэм хуэгъэсэн, нэгъуэщ1 лъэпкъ культурэхэм, динхэм шы1эныгъэрэ зыхэщ1ык1рэ хуа1эу гъэсэныр
- иджыпсту щы1э информационнэ къулеягъым хэплъэфу, зыхуейр хуэ1эзэу къагъэсэбэпыфу егъэсэныр.

Зэреджэну тхылъыр – Джаурджий Хь.З., Дзасэжь Хь.Е. Адыгэбзэ, 10 класс, I 1ыхьэ, Налшык, «Эльбрус» 2010 гъ.

X классым адыгэбзэмкIэ и программэм къызэщIиубыдэр сыхьэт 34-щ. Ар и купщIэкIэ зытещIыхьар XI классым щIэс, балигъыпIэ иувэ ныбжьыщIэм адыгэбзэм и зэхэлъыкIэм ехьэлIа щIэныгъэ хьэзыр епт къудейкIэ зэфIэмыкIыу, материалым езы еджакIуэр кууэ игъэгупсысэу, и гукъэкIыр тэмэму и псэлъэгъум и деж нихьэсыфу, абы щыгъуэми нихьэс къудейкIэ зэфIэмыкIыу, а и псэлъэгъуэр и зэхэщIыкIкIэ, гупсысэкIэкIэ, бгъэдэлъ щIэныгъэкIэ зыхиубыдэ общественнэ гупым елъытауэ, уеблэмэ и гупсысэр къыщиIуатэкIэ зыхэхуа цIыху гупым, Iуэху щытыкIэм (ситуацие жыхуэтIэм, псалъэм папщIэ, гуфIэгъуэм, гузэвэгъуэм, хъуэхъу Iэнэм, утыку псэлъапIэм щитым деж, доклад щищIым, н.къ.) къигъэсэбэпыпхъэ псалъэхэмрэ псэлъэкIэмрэ зэхэхауэ зэхигъэкIыфу егъэсэн зэрыхуейрщ.

ЕджакIуэм зэхищIыкIын хуейщ бзэр лъэпкъым къыдалъхуауэ, ар зыIурылъ зэлъэпкъэгъухэм (зы унагъуэ исхэм, зы жылагъуэ дэсхэм, уеблэмэ зы хэку ис адыгэхэм) я гурылъхэр, гурыгъу-гурыщIэхэр ирызэхуаIуэтэф къудейкIэ зэфIэмы кIыу, бзэм и пщэ нэгъуэщI къалэнышхуэхэри къызэрыдэхуэр. Апхуэдэхэщ, псалъэм папщIэ, ар, къэралыбзэ къалэн игъэзащIэу, лъэпкъ зэхуэмыдэхэр зэрызэгурыIуэ Iэмэпсымэу щытыныр, лъэпкъым и тхыдэр, и хабзэ зехьэкIэр, и гупсысэкIэр, и жагъуэмрэ и щIасэмрэ, и нэщэнэхэр, нэхъ убгъуауэ жыпIэнумэ, и философиер къыхэщыныр.

Абы и лъэныкъуэкIэ убгъэдыхьэмэ, X классым адыгэбзэмкIэ и программэр еджакIуэм и акъылым, гупсысэкIэм, зэхэщIыкIым зиузэщIын папщIэ мыхьэнэ ин дыдэ зиIэ Iуэхугъуищу зэхэгъэуващ:

1. ПсэлъэкIэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ягъуэтын хуей щIэныгъэр.
2. БзэщIэныгъэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъхьапхъэхэр.
3. Лъэпкъым и хабзэм, щэнхабзэм ехьэлIа Iуэхугъуэхэр бзэ и лъэныкъуэкIэ къэгъэлъэгъуа зэрыхъум ехьэлIауэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъыпхъэ щIэныгъэр.

ПсэлъэкIэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ягъуэтын хуей щIэныгъэр :

Бзэр цIыхум и гупсысэр къызэриIуатэ Iэмал нэхъыщхьэу зэрыщытыр. ГъащIэм зыщрихьэлIэ Iуэхугъуэхэм елъытауэ цIыхум и псэлъэкIэр зэрызэщхьэщыкIыр: IуэхущIапIэм, зэхыхьэ зэхуэмыдэхэм щекIуэкI псэлъэкIэр, утыку псэлъэкIэр, цIыхур зыхэхуэ гупым ныбжькIэ зэщхьэщыхауэ хэтхэм зэрепсэлъапхъэ щIыкIэхэр.

Бзэм и стилхэр: щIэныгъэ (научнэ), Iуэху зэрызэрахьэ (официальноделовой), публицистическэ стилхэр. Абыхэм ябгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр.
ЖьэрыIуатэбзэмрэ художественнэ литературэм и бзэмрэ.

ЩIэныгъэ (научнэ) стилыр зищIысыр, бгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр, къыщагъэсэбэпыр, и къалэнхэр. ЩIэныгъэ стилым тету ятх хабзэ лэжьыгъэхэр: докладыр, статьяр, тезисхэр, конспектыр, рефератыр, аннотацэр, н.

Iуэху зэрызэрахьэ (официально-деловой) стилыр зищIысыр, бгъэдэлъ щхьэхуэныгъэр, къыщагъэсэбэпыр, и къалэнхэр. Iуэху зэрызэрахьэ стилым и пщалъэм иту ягъэхьэзыр тхыгъэхэр: лъэIу тхылъ (заявление), распискэ, резюме, хъыбарегъащIэ, н.

Публицистическэ стилыр зищIысыр, къыщагъэсэбэпыр, и къалэнхэр. Публицистическэ стилым и жанр нэхъыщхьэхэр.

Утыку псэлъэкIэм и нэщэнэхэр, абы зэрызыхуагъэхьэзыр Iэмал нэхъыщхьэхэр: къэпсэлъыныгъэм и мурадыр, псалъэмакъыр зэрыухуэн хуей щIыкIэр, зытепсэлъыхьыпхъэ Iуэхугъуэхэм я къызэгъэпэщыкIэр. Псалъэр зыхуэгъэзахэм я лъэпкъ (национальность), зэхэщIыкI, я IэщIагъэ, щIэныгъэ елъытакIэ къэпсэлъэныгъэр зэрыухуапхъэр.

ЖьэрыIуатэбзэр зищIысыр, бгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр, къыщагъэсэбэпыр, и къалэнхэр.

Iэпэтэрмэш зэпсэлъэкIэр. ЦIыхум и псэлъэкIэр нэхъ гъэдэхэн, егъэфIэкIуэн и лъэныкъуэкIэ лэжьыпхъэхэр.

ЖьэрыIуатэбзэмрэ тхыбзэмрэ зэрызэщхьэщыкIыр, абыхэм щыщу дэтхэнэми бгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр.

Псалъэгъум къиIуатэм Iэдэбу, нэмыс пхэлъу зэредэIуапхъэр.

Жанр зэхуэмыдэхэм тету тха текстхэм я елэжьыкIэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Адыгэбзэр урысыбзэкIэ зэдзэкIыным ехьэлIа щхьэхуэныгъэхэр.

Еджак1уэхэм яхузэф1эк1ын хуейщ:

Къэбэрдей-шэрджэсыбзэр зыхиубыдэ бзэ лъэпкъхэр. Бзэм и къэкIуэкIэ нэхъыщхьэхэр: литературэбзэр, къызэрыгуэкI псэлъэкIэр, IэщIагъэм епха псалъэхэр, псэлъафэ зэмылIэужьыгъуэхэр. Литературэбзэмрэ художественнэ тхыгъэхэм я бзэмрэ.

ПсэлъэкIэм и щэн нэхъыщхьэхэр: цIыхур зыхэхуэ гуп елъытауэ жыIэпхъэхэмрэ бзэщIэныгъэхэмрэ. Псалъэр жызыIэм и гупсысэр тэмэму, нахуэу, зэкIэлъыкIуэу, гъэхуауэ, гъэщIэгъуэну къызэрыIуэтапхъэр.

Орфоэпие (къэпсэлъыкIэ) и лъэныкъуэкIэ адыгэбзэм щызекIуэ хабзэхэр: псалъэпкъыр пычыгъуэ зэIухакIэ е зэхуэщIакIэ иухмэ, ударенэр зытехуэ пычыгъуэр; макъ дэкIуашэ жьгъыжьгъхэмрэ дэгухэмрэ зэбгъэдэту зыхэт псалъэхэм, нэгъуэщIыбзэм щыщу адыгэбзэм къыхыхьа псалъэхэм, определенэрэ абы игъэбелджылы псалъэрэ зыхэт псалъэ зэпхахэм я къэпсэлъыкIэр.

Лексикэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъхьэпхъэ щIэныгъэр. Псалъэухам хэт дэтхэнэ псалъэми къикI мыхьэнэ и лъэныкъуэкIэ тэмэму къыхэхауэ къэгъэсэбэпыныр гупсысэр узэщIауэ къэIуэтэным и шэсыпIэ нэхъыщхьэу зэрыщытыр. Стилистикэ и лъэныкъуэкIэ псалъэухар гъэхуауэ къызэгъэпэщын папщIэ синоним зэхуэхъу псалъэхэм щыщу гупсысэр нэхъ купщIафIэу къэзыIуэтэф псалъэхэр къыхэхыныр. Псалъэжьхэм, псалъэ шэрыуэхэм жьэрыIуатэбзэмрэ тхыбзэрэ щагъуэтыпхъэ къэгъэсэбэпыкIэр.

Грамматикэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ябгъэдэплъхьэ щIэныгъэр.

ЕкIуныгъэ, зегъэкIуныгъэ зэпхыкIэхэр зи яку дэлъ псалъэ зэпхахэр тэмэму зэрызэхэгъэувапхъэр. Послелог зи гъусэ псалъэхэм, псалъэ зэпхахэм я къэкIуэкIэ тэмэмыр. Псалъэухам хэт псалъэхэм я зэкIэлъыкIуэкIэр. ЗэкIэлъыкIуэкIэ къызэрыгуэкI (прямой) зиIэ псалъэхэр зыхэт псалъэухахэмрэ зэкIэлъыкIуэкIэ зэблэгъэувыкIа (инверсивнэ) зиIэ псалъэухахэмрэ я ухуэкIэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Инверсиер зищIысыр, нэхъыбэрэ къыщагъэсэбэпыр, къэгъэсэбэпын хуей щIэхъу щхьэусыгъуэхэр. Сказуемэмрэ подлежащэмрэ, сказуемэмрэ дополнениемрэ яку дэлъ синтаксическэ зэпхыкIэхэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Пкъыгъуэ пыщхьэхукIа зыхэт псалъэуха

къызэрыкӀуэ гъэгугъуахэмрэ псалъэуха гуэдзэ зыхэт псалъэуха зэхэлъ-зэпхахэмрэ я ухуэкӀэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Псалъэуха гуэдзэмрэ причастнэ оборотымрэ синоним зэхуэхъхуу бзэм къызэрыщыкӀуэр.

Орфографие и лъэныкъуэкӀэ еджакӀуэхэм ябгъэдэлъын хуей щӀэныгъэр. Адыгэбзэм и орфографиер зытет принцип нэхъыщхьэхэр (морфологическэ, фонетическэ, условнэ, н.) псалъэ зэпхам хэт псалъэхэр зэпыту//зэпыхауэ тхыным и Ӏуэхур. ХьэрфышхуэкӀэ кърагъажьэ псалъэхэр, псалъэухахэр, ар зэлъытар. Псалъэхэм я ехьэкӀыкӀэр. Макъ дэкӀуашэ пӀытауэ тӀу зэбгъэдэту узрихьэлӀэ псалъэхэм я тхыкӀэр. Макъ дэкӀуашэ **у**-м и ужькӀэ, префикс **р**-м и пэкӀэ макъзешэ **ы** тхын//мыхыным и ӀуэхукӀэ.

Пунктуацэ и лъэныкъуэкӀэ еджакӀуэхэм ябгъэдэлъыпхъэ щӀэныгъэр. Адыгэбзэм и пунктуацэм къызэщӀиубыдэ хабзэ нэхъыщхьэхэр. Псалъэухам и кӀэм ягъэув нагъыщэхэр. Псалъэуха гъэгугъуам и кӀуэцӀкӀэ щагъэув нагъыщэхэр. Псалъэуха зэхэлъым и кӀуэцӀкӀэ щагъэув нагъыщэхэр. Псалъэ занщӀэ зыхэт псалъэухам и кӀуэцӀкӀэ щагъэув нагъыщэхэр. Абзацыр зищӀысыр, къыщагъэсэбэпыр.

Адыгэ псалъалъэхэм я лӀэужьыгъуэхэр: орфографическэ, этимологическэ, толковэ, фразеологическэ псалъалъэхэр, урыс-адыгэ, адыгэ-урыс псалъалъэхэр. Абыхэм ябгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр, ахэр къыщагъэсэбэп, къызэрагъэсэбэп щӀыкӀэхэр.

Лъэпкъым и хабзэм, щэнхабзэм ехьэлӀа Ӏуэхугъуэхэр бзэ и лъэныкъуэкӀэ къэгъэлъэгъуа зэрыхъум ехьэлӀауэ еджакӀуэхэм ябгъэдэлъыпхъэ щӀэныгъэр

Бзэр зыӀурылъ лъэпкъым и дуней тетыкӀэр, дуней еплъыкӀэр, и гупсысэкӀэр, къыдэгъуэгурыкӀуэ лъэпкъ хабзэр и бзэм къызэрыхэщыр. Адыгэ унагъуэм, адыгэ лъэпкъым къыдекӀуэкӀ хьэпшыпхэмрэ зэрихьэ Ӏуэхухэмрэ къэзыгъэлъагъуэ (къызэрыкӀ) псалъэхэр. Зэгуэрым лъэпкъым къигъэсэбэпу щыта хьэпшыпхэр къызэрыкӀ псалъэхэр (историзмхэр).

ӀуэрыӀуатэм и бзэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Адыгэбзэм и фразеологиер. Адыгэ псалъэжьхэмрэ псалъэ шэрыуэхэмрэ. АдыгэцӀэхэмрэ адыгэ унэцӀэхэмрэ.

Адыгэхэм Ӏуэху зыхуаӀэу щыта е щыт нэгъуэщӀ лъэпкъхэм я бзэм къыхэкӀыу адыгэбзэм къыхыхьа псалъэхэр, ахэр адыгэхэм къагъэсэбэпын хуей щӀэхъуар. Адыгэбзэм щыщу нэгъуэщӀ лъэпкъхэм я бзэм хыхьа псалъэхэр. Адыгэхэм я гъунэгъу лъэпкъхэм я хабзэхэр, дуней тетыкӀэр, гупсысэкӀэр адыгэбзэм къызэрыхэщыр.

11-нэ классым адыгэбзэмк1э зэрыщылажьэ программэр зэхэлъхьащ , Урысей Федерацэм, Къэбэрдей_Балъкъэр Республикэм ц1ыхубэм щ1эныгъэ егъэгъуэтынымк1э къищта Законхэмрэ концепцэхэмрэ япкъ итк1э.

Епщык1узанэ классым адыгэбзэр щегъэджыным мураду къигъэувыр:

- лексикэм, фонетикэм, грамматикэм, пэжырытхэм ехьэл1ауэ яджахэр къызэщ1экъуэжын, къэпщытэжын.
- изложенэ, сочиненэ щытык1э и1эу тхынымк1э я1э есэныгъэм хэгъэхъуэн ;
- пэжырытхэм теухуауэ я1э есэныгъэр егъэф1эк1уэн.

Епщык1узанэ классым адыгэбзэр щегъэджыным къалэну къегъэув:

- адыгэбзэ грамматикэм и бзэщ1эныгъэм щыщ 1ыхьэхэм теухуауэ я1э щ1эныгъэр нэхъ куу щ1ын;
- еджак1уэхэм я бзэр шэрыуэу, я гупсысэр жьэры1уатэуи тхыгъэк1и къызэра1уэтэфын зэф1эк1 егъэгъуэтын;
- бзэм и къулеягъым гулъытэ хуэщ1ыным егъэсэн ик1и а къулеягъыр зэгъэгъуэтыным хущ1экъун
- ц1ыхугъэм, гущ1эгъулыныгъэм хуэгъэсэн, нэгъуэщ1 лъэпкъ культурэхэм, динхэм шы1эныгъэрэ зыхэщ1ык1рэ хуа1эу гъэсэныр
- иджыпсту щы1э информационнэ къулеягъым хэплъэфу, зыхуейр хуэ1эзэу къагъэсэбэпыфу егъэсэныр.

Зэреджэну тхылъыр – Джаурджий Хь.З., Дзасэжь Хь.Е. Адыгэбзэ, 11 класс, II 1ыхьэхэр, Налшык, «Эльбрус» 2010 гъ.

XI классым адыгэбзэмкIэ и программэм къызэщIиубыдэр сыхьэт 34-щ. Ар и купщIэкIэ зытещIыхьар XI классым щIэс, балигъыпIэ иувэ ныбжьыщIэм адыгэбзэм и зэхэлъыкIэм ехьэлIа щIэныгъэ хьэзыр епт къудейкIэ зэфIэмыкIыу, материалым езы еджакIуэр кууэ игъэгупсысэу, и гукъэкIыр тэмэму и псэлъэгъум и деж нихьэсыфу, абы щыгъуэми нихьэс къудейкIэ зэфIэмыкIыу, а и псэлъэгъуэр и зэхэщIыкIкIэ, гупсысэкIэкIэ, бгъэдэлъ щIэныгъэкIэ зыхиубыдэ общественнэ гупым елъытауэ, уеблэмэ и гупсысэр къыщиIуатэкIэ зыхэхуа цIыху гупым, Iуэху щытыкIэм (ситуацие жыхуэтIэм, псалъэм папщIэ, гуфIэгъуэм, гузэвэгъуэм, хьуэхъу Iэнэм, утыку псэлъапIэм щитым деж, доклад щищIым, н.къ.) къигъэсэбэпыпхъэ псалъэхэмрэ псэлъэкIэмрэ зэхэхауэ зэхигъэкIыфу егъэсэн зэрыхуейрщ.

ЕджакIуэм зэхищIыкIын хуейщ бзэр лъэпкъым къыдалъхуауэ, ар зыIурылъ зэлъэпкъэгъухэм (зы унагъуэ исхэм, зы жылагъуэ дэсхэм, уеблэмэ зы хэку ис адыгэхэм) я гурылъхэр, гурыгъу-гурыщIэхэр ирызэхуаIуэтэф къудейкIэ зэфIэмы кIыу, бзэм и пщэ нэгъуэщI къалэнышхуэхэри къызэрыдэхуэр. Апхуэдэхэщ, псалъэм папщIэ, ар, къэралыбзэ къалэн игъэзащIэу, лъэпкъ зэхуэмыдэхэр зэрызэгурыIуэ Iэмэпсымэу щытыныр, лъэпкъым и тхыдэр, и хабзэ зехьэкIэр, и гупсысэкIэр, и жагъуэмрэ и щIасэмрэ, и нэщэнэхэр, нэхъ убгъуауэ жыпIэнумэ, и философиер къыхэщыныр.

Абы и лъэныкъуэкIэ убгъэдыхьэмэ, XI классым адыгэбзэмкIэ и программэр еджакIуэм и акъылым, гупсысэкIэм, зэхэщIыкIым зиузэщIын папщIэ мыхьэнэ ин дыдэ зиIэ Iуэхугъуищу зэхэгъэуващ:

1. ПсэлъэкIэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ягъуэтын хуей щIэныгъэр.
2. БзэщIэныгъэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъхьапхъэхэр.
3. Лъэпкъым и хабзэм, щэнхабзэм ехьэлIа Iуэхугъуэхэр бзэ и лъэныкъуэкIэ къэгъэлъэгъуа зэрыхъум ехьэлIауэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъыпхъэ щIэныгъэр.

ПсэлъэкIэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ягъуэтын хуей щIэныгъэр :

Бзэр цIыхум и гупсысэр къызэриIуатэ Iэмал нэхъыщхьэу зэрыщытыр. ГъащIэм зыщрихьэлIэ Iуэхугъуэхэм елъытауэ цIыхум и псэлъэкIэр зэрызэщхьэщыкIыр: IуэхущIапIэм, зэхыхьэ зэхуэмыдэхэм щекIуэкI псэлъэкIэр, утыку псэлъэкIэр, цIыхур зыхэхуэ гупым ныбжькIэ зэщхьэщыхауэ хэтхэм зэрепсэлъапхъэ щIыкIэхэр.

Бзэм и стилхэр: щIэныгъэ (научнэ), Iуэху зэрызэрахьэ (официальноделовой), публицистическэ стилхэр. Абыхэм ябгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр.
ЖьэрыIуатэбзэмрэ художественнэ литературэм и бзэмрэ.

ЩIэныгъэ (научнэ) стилыр зищIысыр, бгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр, къыщагъэсэбэпыр, и къалэнхэр. ЩIэныгъэ стилым тету ятх хабзэ лэжьыгъэхэр: докладыр, статьяр, тезисхэр, конспектыр, рефератыр, аннотацэр, н.

Iуэху зэрызэрахьэ (официально-деловой) стилыр зищIысыр, бгъэдэлъ щхьэхуэныгъэр, къыщагъэсэбэпыр, и къалэнхэр. Iуэху зэрызэрахьэ стилым и пщалъэм иту ягъэхьэзыр тхыгъэхэр: лъэIу тхылъ (заявление), расискэ, резюме, хъыбарегъащIэ, н.

Публицистическэ стилыр зищIысыр, къыщагъэсэбэпыр, и къалэнхэр. Публицистическэ стилым и жанр нэхъыщхьэхэр.

Утыку псэлъэкIэм и нэщэнэхэр, абы зэрызыхуагъэхьэзыр Iэмал нэхъыщхьэхэр: къэпсэлъыныгъэм и мурадыр, псалъэмакъыр зэрыухуэн хуей щIыкIэр, зытепсэлъыхьыпхъэ Iуэхугъуэхэм я къызэгъэпэщыкIэр. Псалъэр зыхуэгъэзахэм я лъэпкъ (национальность), зэхэщIыкI, я IэщIагъэ, щIэныгъэ елъытакIэ къэпсэлъэныгъэр зэрыухуапхъэр.

ЖьэрыIуатэбзэр зищIысыр, бгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр, къыщагъэсэбэпыр, и къалэнхэр.

Iэпэтэрмэш зэпсэлъэкIэр. ЦIыхум и псэлъэкIэр нэхъ гъэдэхэн, егъэфIэкIуэн и лъэныкъуэкIэ лэжьыпхъэхэр.

ЖьэрыIуатэбзэмрэ тхыбзэмрэ зэрызэщхьэщыкIыр, абыхэм щыщу дэтхэнэми бгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр.

Псалъэгъум къиIуатэм Iэдэбу, нэмыс пхэлъу зэредэIуапхъэр.

Жанр зэхуэмыдэхэм тету тха текстхэм я елэжьыкIэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Адыгэбзэр урысыбзэкIэ зэдзэкIыным ехьэлIа щхьэхуэныгъэхэр.

Еджак1уэхэм яхузэф1эк1ын хуейщ:

Къэбэрдей-шэрджэсыбзэр зыхиубыдэ бзэ лъэпкъхэр. Бзэм и къэкIуэкIэ нэхъыщхьэхэр: литературэбзэр, къызэрыгуэкI псэлъэкIэр, IэщIагъэм епха псалъэхэр, псэлъафэ зэмылIэужьыгъуэхэр. Литературэбзэмрэ художественнэ тхыгъэхэм я бзэмрэ.

ПсэлъэкIэм и щэн нэхъыщхьэхэр: цIыхур зыхэхуэ гуп елъытауэ жыIэпхъэ-хэмрэ бзэщIэныгъэхэмрэ. Псалъэр жызыIэм и гупсысэр тэмэму, нахуэу, зэкIэлъыкIуэу, гъэхуауэ, гъэщIэгъуэну къызэрыIуэтапхъэр.

Орфоэпие (къэпсэлъыкIэ) и лъэныкъуэкIэ адыгэбзэм щызекIуэ хабзэхэр: псалъэпкъыр пычыгъуэ зэIухакIэ е зэхуэщIакIэ иухмэ, ударенэр зытехуэ пычыгъуэр; макъ дэкIуашэ жьгъыжьгъхэмрэ дэгухэмрэ зэбгъэдэту зыхэт псалъэхэм, нэгъуэщIыбзэм щыщу адыгэбзэм къыхыхьа псалъэхэм, определенэрэ абы игъэбелджылы псалъэрэ зыхэт псалъэ зэпхахэм я къэпсэлъыкIэр.

Лексикэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъхьэпхъэ щIэныгъэр. Псалъэухам хэт дэтхэнэ псалъэми къикI мыхьэнэ и лъэныкъуэкIэ тэмэму къыхэхауэ къэгъэсэбэпыныр гупсысэр узэщIауэ къэIуэтэным и шэсыпIэ нэхъыщхьэу зэрыщытыр. Стилистикэ и лъэныкъуэкIэ псалъэухар гъэхуауэ къызэгъэпэщын папщIэ синоним зэхуэхъу псалъэхэм щыщу гупсысэр нэхъ купщIафIэу къэзыIуэтэф псалъэхэр къыхэхыныр. Псалъэжьхэм, псалъэ шэрыуэхэм жьэрыIуатэбзэмрэ тхыбзэрэ щагъуэтыпхъэ къэгъэсэбэпыкIэр.

Грамматикэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ябгъэдэплъхьэ щIэныгъэр.

ЕкIуныгъэ, зегъэкIуныгъэ зэпхыкIэхэр зи яку дэлъ псалъэ зэпхахэр тэмэму зэрызэхэгъэувапхъэр. Послелог зи гъусэ псалъэхэм, псалъэ зэпхахэм я къэкIуэкIэ тэмэмыр. Псалъэухам хэт псалъэхэм я зэкIэлъыкIуэкIэр. ЗэкIэлъыкIуэкIэ къызэрыгуэкI (прямой) зиIэ псалъэхэр зыхэт псалъэухахэмрэ зэкIэлъыкIуэкIэ зэблэгъэувыкIа (инверсивнэ) зиIэ псалъэухахэмрэ я ухуэкIэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Инверсиер зищIысыр, нэхъыбэрэ къыщагъэсэбэпыр, къэгъэсэбэпын хуей щIэхъу щхьэусыгъуэхэр. Сказуемэмрэ подлежащэмрэ, сказуемэмрэ дополнениемрэ яку дэлъ синтаксическэ зэпхыкIэхэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Пкъыгъуэ пыщхьэхукIа зыхэт псалъэуха къызэрыкIуэ гъэгугъуахэмрэ псалъэуха гуэдзэ зыхэт псалъэуха зэхэлъ-зэпхахэмрэ я ухуэкIэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Псалъэуха гуэдзэмрэ причастнэ оборотымрэ синоним зэхуэхъухуу бзэм къызэрыщыкIуэр.

Орфографие и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъын хуей щIэныгъэр. Адыгэбзэм и орфографиер зытет принцип нэхъыщхьэхэр (морфологическэ, фонетическэ, условнэ, н.) псалъэ зэпхам хэт псалъэхэр зэпыту//зэпыхауэ тхыным и Iуэхур. ХьэрфышхуэкIэ кърагъажьэ псалъэхэр, псалъэухахэр, ар зэлъытар. Псалъэхэм я ехьэкIыкIэр. Макъ дэкIуашэ пIытауэ тIу зэбгъэдэту узрихьэлIэ псалъэхэм я тхыкIэр. Макъ дэкIуашэ **у**-м и ужькIэ, префикс **р**-м и пэкIэ макъзешэ **ы** тхын//мыхыным и IуэхукIэ.

Пунктуацэ и лъэныкъуэкIэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъыпхъэ щIэныгъэр. Адыгэбзэм и пунктуацэм къызэщIиубыдэ хабзэ нэхъыщхьэхэр. Псалъэухам и кIэм ягъэув нагъыщэхэр. Псалъэуха гъэгугъуам и кIуэцIкIэ щагъэув нагъыщэхэр. Псалъэуха зэхэлъым и кIуэцIкIэ щагъэув нагъыщэхэр. Псалъэ занщIэ зыхэт псалъэухам и кIуэцIкIэ щагъэув нагъыщэхэр. Абзацыр зищIысыр, къыщагъэсэбэпыр.

Адыгэ псалъалъэхэм я лIэужьыгъуэхэр: орфографическэ, этимологическэ, толковэ, фразеологическэ псалъалъэхэр, урыс-адыгэ, адыгэ-урыс псалъалъэхэр. Абыхэм ябгъэдэлъ щхьэхуэныгъэхэр, ахэр къыщагъэсэбэп, къызэрагъэсэбэп щIыкIэхэр.

Лъэпкъым и хабзэм, щэнхабзэм ехьэлIа Iуэхугъуэхэр бзэ и лъэныкъуэкIэ къэгъэлъэгъуа зэрыхъум ехьэлIауэ еджакIуэхэм ябгъэдэлъыпхъэ щIэныгъэр

Бзэр зыIурылъ лъэпкъым и дуней тетыкIэр, дуней еплъыкIэр, и гупсысэкIэр, къыдэгъуэгурыкIуэ лъэпкъ хабзэр и бзэм къызэрыхэщыр. Адыгэ унагъуэм, адыгэ лъэпкъым къыдекIуэкI хьэпшыпхэмрэ зэрихьэ Iуэхухэмрэ къэзыгъэлъагъуэ (къызэрыкI)

псалъэхэр. Зэгуэрым лъэпкъым къигъэсэбэпу щыта хьэпшыпхэр къызэрыкI псалъэхэр (историзмхэр).

IуэрыIуатэм и бзэм хэлъ щхьэхуэныгъэхэр. Адыгэбзэм и фразеологиер. Адыгэ псалъэжьхэмрэ псалъэ шэрыуэхэмрэ. АдыгэцIэхэмрэ адыгэ унэцIэхэмрэ.

Адыгэхэм Iуэху зыхуаIэу щыта е щыт нэгъуэщI лъэпкъхэм я бзэм къыхэкIыу адыгэбзэм къыхыхьа псалъэхэр, ахэр адыгэхэм къагъэсэбэпын хуей щIэхъуар. Адыгэбзэм щыщу нэгъуэщI лъэпкъхэм я бзэм хыхьа псалъэхэр. Адыгэхэм я гъунэгъу лъэпкъхэм я хабзэхэр, дуней тетыкIэр, гупсысэкIэр адыгэбзэм къызэрыхэщыр.